

Ladislav Cabada, Šárka Waisová a kol.: Bezpečnostní, zahraniční a evropská politika Visegrádské skupiny.

**1. vydání. Praha: Togga, 2018, 310 stran,
ISBN 978-80-7476-139-3 (signatura knihovny ÚMV 62 714).**

Author: Adam Rosenheim, Faculty of Social Sciences, Charles University, Prague, Czech Republic.

E-mail: adamrosenheim@gmail.com.

DOI: <https://doi.org/10.32422/mv.1680>.

Kolektivní monografie *Bezpečnostní, zahraniční a evropská politika Visegrádské skupiny* šesti výzkumníků z České republiky, Polska, Maďarska a Slovenska se snaží představit Visegrádskou skupinu (V4) jako relativně fungující celek nabízející svým členským státům nejen platformu pro kritiku některých politik Evropské unie (EU), jak by se mohlo v posledních letech zdát, ale také formát umožňující pozitivní a aktivní politiku v rozličných oblastech společného zájmu. Cílem knihy je podle editorů „*podat ucelený obraz vybraných (aspektů) politik V4 jako celku a jejich členských zemí a analyticky poukázat na to, jak dalece je zahraniční a bezpečnostní a evropská politika zemí V4 synergická, resp. konvergentní, jak v rámci skupiny, tak i na unijní úrovni*“ (s. 24). Zároveň chtějí určit, kde se nacházejí odchylky této spolupráce a další rozdílnosti mezi jednotlivými zeměmi, které by značily štěpící linie jednak uvnitř Evropské unie, jednak v rámci samotné Visegrádské skupiny. Autoři jako jeden z dalších cílů publikace označují také snahu poskytnout dostatek argumentů / informací o V4, aby oponovali nálepce problémových států, která se pro země visegrádské spolupráce vžila zejména v návaznosti na jejich postoj v rámci migrační krize po roce 2015. Kniha představuje několik oblastí spolupráce, jimž se státy V4 začaly věnovat po naplnění prvotního cíle uskupení, tedy zařazení všech čtyř zemí do integračních celků západního světa, a snaží se nejen poukázat na oblasti společného zájmu, ale také identifikovat překážky této středoevropské spolupráce.

Autorský tým pod vedením Ladislava Cabady (Metropolitní univerzita Praha) a Šárky Waisové (Západočeská univerzita v Plzni) je tvořen šesti autory působícími ve čtyřech zemích, tj. ve všech zemích Visegrádské skupiny. Dle předmluvy knihy byla jeho hybnou silou „*dlouhodobá akademická debata mezi jednotlivými autory či dílčími skupinami autorů*“ (s. 9) rozvíjená na půdě různých mezinárodních akademických organizací, a to zejména v rámci Středoevropské asociace pro politické vědy (*Central European Political Science Association*, CEPISA). Autoři se nepodíleli na tvorbě celého textu knihy společně, každý výzkumník napsal jednu či dvě kapitoly, což je také specifikováno v knize samotné. Oba editoři se dále spolupodíleli na úvodní kapitole. Akademické zaměření všech autorů se v souladu s tématem knihy pohybuje zejména v rámci problematiky středoevropských států a jejich spolupráce, ale také otázek bezpečnosti, konfliktů nebo životního prostředí, případně se autoři ve středoevropském kontextu věnují evropské integraci jako takové. Lze tedy usuzovat, že předložená publikace pojednávající o bezpečnostním, zahraničním a evropském aspektu politik zemí visegrádské spolupráce vznikla na základě dlouhodobějších debat s cílem prezentovat různé aspekty spolupráce středoevropských zemí v uceleném formátu, který čtenáři umožňuje se lépe zorientovat v jednotlivých oblastech spolupráce a případně porovnat jejich průběh či úspěšnost.

Cílem monografie je tedy představit komplexní analýzu vybraných oblastí spolupráce mezi státy Visegrádské skupiny v bezpečnostní a zahraniční oblasti. Autoři věří, že skrze poskytnutou analýzu pozitivní politiky států V4 se jim podaří rozbít či alespoň zproblematizovat dle jejich názoru nesprávně přisouzené označení problémových států, jež si

vysloužily zejména díky svému koordinovanému postupu při odmítání evropských politik v rámci řešení migrační krize po roce 2015. K dosažení tohoto cíle autoři používají jednak historické reminiscence vracející se k původním cílům spolupráce zemí V4 v průběhu 90. let, jež vyústily ve vstup všech čtyř zemí do NATO a EU, ale také hlubší analýzu jejich působení v prostředí evropských institucí, případně analýzu individuálních zahraničních politik jednotlivých států ve vymezených oblastech. Skrze analýzu aktivních politik států V4 se autoři snaží ukázat, že tato platforma do značné míry reflektuje zásadní evropská témata a svou aktivitou se snaží v souladu se svými zájmy přispívat k rozvoji ceo-evropských politik ve vybraných oblastech, což je ve své podstatě v opozici vůči současnému vnějšímu vnímání V4 ze strany ostatních států Evropské unie. Autoři v tomto duchu zdůrazňují, že samy členské státy visegrádské spolupráce vnímají toto regionální uskupení jako „*zodpovědného a spolehlivého partnera*“ (s. 217) pro EU (jakkoli je toto označení zavádějící či přinejmenším zvláštní s ohledem na členství všech států V4 v Evropské unii), jehož prostřednictvím se snaží reagovat na současná důležitá témata, byť se v některých oblastech uchylují k prosazování vlastní představy o tom, jak by měla evropská integrace vypadat.

Kniha je rozdělena do dvou tematicky ohraničených částí, z nichž každá obsahuje několik dílčích kapitol. První část knihy se věnuje bezpečnostní problematice a spolupráci v rámci V4, druhá část je pak zaměřena na zahraniční a evropskou dimenzi visegrádské spolupráce. Editoři však sami uvádějí, že obě zkoumané dimenze nelze plně oddělit, a že je použité dělení spíše „*technické a obě části knihy spolu tvoří poměrně homogenní celek*“ (s. 22).

Kapitoly první části se tedy věnují zaprvé obecnější charakteristice bezpečnostního prostředí zemí Visegrádské skupiny a dále také oblastem bezpečnostní politiky, v nichž jednotlivé členské země V4 spolupracují. Konceptu bezpečnosti autoři rozumí nejen z hlediska klasické vojenské bezpečnosti a *hard power*, ale analyzují také oblasti spadající spíše do konceptu *soft power* zahrnující současné hrozby v rámci širšího pojetí bezpečnosti. Podrobněji se publikace ve své první části věnuje zejména environmentální a kybernetické bezpečnosti, dále také analýze bezpečnostních strategií jednotlivých zemí. Samostatná kapitola, která do jisté míry tematicky propojuje obě části knihy, je pak věnována migrační politice států visegrádské spolupráce. Druhá část knihy se zabývá zahraniční a evropskou politikou všech čtyř členských států V4, přičemž se autoři zaměřují zejména na působení jednotlivých zemí v průběhu jejich předsednictví v rámci Visegrádské skupiny a Rady Evropské unie. V kapitolách druhé části se kniha zabývá zejména politikou V4 vůči zemím západního Balkánu, ale také srovnáním visegrádské spolupráce s dalšími podobnými formáty v rámci střední Evropy, diskuzí o pozici států V4 v Evropě či opodstatněnosti dělicí linie západ–východ uvnitř evropského integračního procesu.

Všechny kapitoly mají obdobnou strukturu. Autoři nejprve nastiňují základní východiska pro následující analýzu, dále pak představují politiky jednotlivých členských států V4 v dané oblasti, případně jejich působení v rámci V4 nebo Evropské unie jako celku, a snaží se tak demonstrovat, jak dochází k prosazování cílů všech čtyř střeoevropských států nebo jak dochází k tvorbě nějaké společné pozice. Všechny kapitoly jsou opatřeny stručným závěrem shrnujícím poznatky dané kapitoly. Struktura knihy se může na první pohled zdát velice jasná a návodná, při jejím čtení se však čtenář nedokáže vyhnout pocitu poměrně častého opakování informací, které buď již zazněly v úvodní kapitole nebo od některého z dalších autorů. Kniha navíc postrádá nějakou společnou jednotící myšlenku, a tak se vlivem opakování některých informací, a ne úplně jasně struktury, zdá být spíše souborem příspěvků než homogenním celkem, za který jej autoři vydávají. V podstatě každá kapitola začíná stručnou definicí Visegrádské skupiny a její historie od 90. let, což shledávám nadbytečné, když autoři svůj pohled na charakter visegrádské spolupráce shrnují poměrně obsáhle již v úvodní kapitole.

Základní cíl stanovený v úvodní kapitole naplňuje publikace poměrně obstojně. Skrze detailní přiblížení jednotlivých politik států visegrádské spolupráce v bezpečnostní a zahraniční politice dává čtenáři možnost udělat si komplexnější představu zejména o tom, k jakým cílům je V4 jejími členskými státy využívána. Zároveň si může čtenář skrze analýzy politik jednotlivých států v daných oblastech do značné míry sám srovnat, v čem se cíle zkoumaných čtyř států liší a v čem se naopak zájmy těchto států protínají, a kde jsou tedy možnosti jejich spolupráce. Autoři také sami v jednotlivých oblastech jasně ukazují jak na průsečíky zájmů jednotlivých států, tak na momenty, kdy jsou jejich národní zájmy v opozici či se míjejí.

Většinou příspěvků bohužel do značné míry chybí přesnější teoretické ukotvení a definice některých konceptů, s nimiž autoři následně pracují. Úvodní kapitola sice nabízí strukturovaný přehled základních reálií a úvod do problematiky visegrádské spolupráce, editoři však nepracují v podstatě se žádným teoretickým konceptem, jenž by zastřešoval výzkum obsažený v knize. Několik kapitol pak ve vlastním úvodu reálie rámcuje určitými koncepty, nicméně není tomu tak u všech kapitol monografie. S nějakou formou teoretického ukotvení pracují víceméně pouze tři závěrečné kapitoly. Například Christina Griessler využívá v osmé kapitole, zabývající se zahraniční politikou zemí V4 vůči západnímu Balkánu, teorii rolí a přesněji pak koncept národní role, přičemž navazuje zejména na práci M. Breuningové *Role theory research in international relations*. Christopher Walsch v deváté kapitole částečně pracuje s konceptem identity a sebeidentifikace jednotlivých střeoevropských států a V4 jako celku. Ladislav Cabada pak v závěrečné kapitole analyzující opodstatněnost dělení západ–východ uvnitř evropského integračního procesu staví na „sociálně-konstruktivistické“ (s. 240) perspektivě z hlediska vztahu mezi členskými zeměmi EU a dále pak využívá knihu E. Tulmets *East Central European Foreign Policy Identity in Perspective* k definici „návratu do Evropy“ a „rekonstrukce historického ‚já/my‘ střeoevropských zemí“ (s. 241–242).

Některé části knihy trpí občasnými chybami a překlepy, nicméně zdá se, že je možné většinu problematických míst přikrknout nepřesnému překladu. Údaje o překladateli a další podrobnosti o překladu jednotlivých částí nejsou uvedeny, byť je z některých náznaků jasné, že se u několika kapitol jedná o přeložený text. Stylisticky nejvydařenější příspěvky pocházejí opět z pera L. Cabady, Ch. Griessler a Ch. Walsche. Z hlediska stylistiky a obsahu si naopak neodpustím zmínit pátou kapitolu od Marka Górký o strategiích kybernetické bezpečnosti zemí visegrádské spolupráce, která obsahuje až příliš časté a příliš dlouhé citace z jednotlivých dokumentů, a to i v místech, kde to není nezbytně nutné.

Celkově lze publikaci zhodnotit jako přínosný počín, který čtenáři dává možnost srovnat politiky jednotlivých členských zemí V4 v daných oblastech a celkový pohled si doplnit také o regionální či celoevropskou dimenzi. Knize však chybí nějaká zastřešující idea, která by příspěvky / kapitoly jednotlivých autorů propojila a vyvodila z nich nějaký obecnější závěr. Editoři sice knihu uvádějí velice zajímavou obecnou úvodní kapitolou o charakteru visegrádské spolupráce nabízející mnohé plodné myšlenky a úvahy, publikaci však chybí závěrečná kapitola, která by představené poznatky stručně shrnula, a editoři by tak měli možnost načrtnout závěry, jež si lze z analýz jednotlivých autorů odnést. Každá kapitola sice obsahuje závěrečnou část, nicméně čtenář si celkový dojem z představené analýzy v několika oblastech musí vlastně vytvořit sám. Editoři navíc nenabízejí jednoznačnou odpověď na otázku definovanou v úvodní části knihy, která se ptá „jaké alternativy V4 nabízí v dílčích politikách, resp. nakoľik je sama skupina schopná definovat své společné zájmy, priority a cíle a prosazovat je nejen v rámci střední Evropy, ale případně také na unijní, resp. celoevropské úrovni“ (s. 14–15). Přestože je otázka zajímavá a domnívám se v souladu s editory, že je smysluplné se na ni ptát, pravděpodobně částečně vlivem absence zastřešující závěrečné kapitoly se vlastně ani nedozvídáme, jak editoři na prezentovanou otázku na základě jednotlivých dílčích analýz odpovídají. Kniha tak působí poměrně neurčitě a postrádá nějaké shrnující zobecnění či návrat k prvotním

východiskům jednotlivých analýz a přehled jejich závěrů s nějakým obecnějším komentářem ze strany editorů.

Velmi rád bych zdůraznil některé zajímavé závěry této monografie, nicméně kniha snad kromě snahy podpořit předpoklad, že visegrádská spolupráce je z různých úhlů pohledu pozitivním jevem, vlastně žádné výrazné závěry neobsahuje. Není proto s čím souhlasit, případně co rozporovat. Je velice obsáhlým a dobře strukturovaným popisem některých oblastí spolupráce mezi státy Visegrádské skupiny, ale vlastně nenabízí žádné jasné deklarované výstupy. Ze způsobu, jakým o visegrádské spolupráci autoři pojednávají, je patrné, že tento celek vnímají pozitivně, což jasně ukazuje například prohlášení na začátku knihy, které negativní pohledy a „nálepkování“ (s. 24) odsuzuje. Autoři následně deklarují svůj cíl toto prvoplánové označení obsahem monografie vyvrátit nebo alespoň poskytnout dostatek argumentů pro jeho relativizaci. A právě tento předem stanovený normativní cíl je dle mého názoru největším problémem celé knihy. Editoři v předmluvě a v úvodní kapitole dávají jasně najevo, co je jejich cílem, tj. ukázat V4 jako pozitivní uskupení a představit jeho politiky, čímž se kniha snaží vyvrátit negativní vnímání ze strany dalších evropských zemí. Editoři tedy hned na začátku vysvětlují, k čemu by kniha měla směřovat a jaký má být její dopad, aniž by následně kriticky zhodnotili výstupy jednotlivých analýz a došli k nějakému objektivnímu závěru.

Na základě protnutí několika výše uvedených charakteristik je možné knihu vnímat spíše jako informativní publikaci pro širší veřejnost se zájmem o problematiku evropské integrace či regionální středoevropské spolupráce než akademickou monografii opřenou o řadu teoretických přístupů a jasně definovaných konceptů bez nějakého předem daného normativního cíle. Pokud však toto bylo záměrem autorů, pak je představovaná práce solidním informačním základem pro čtenáře, který si chce vytvořit ucelenější obraz o charakteru a rozsahu visegrádské spolupráce a také o jejím tematickém obsahu či možných úskalích.

Literatura

- Breuning, Marijke (2011): Role theory in international relations: state of the art and blind spots. In: Harnish, Sebastian – Frank, Cornelia – Maull, Hanns W. (eds.): *Role Theory in International Relations: Approaches and analyses*. London: Routledge.
- Tulmets, Elsa (2014): *East Central European Foreign Policy Identity in Perspective*. London: Palgrave Macmillan.

AUTHOR BIOGRAPHY

Adam Rosenheim is an MA student of European Studies and an Assistant Researcher within the Department of European Studies at Charles University. In his research, he focuses mostly on external relations of the European Union, its actorness as well as its general position within the global arena.